

דברי חזקוני

ידיעות נכבדות¹

הערה

חובב... החקירה על שם האומר רק כשנפק"מ להלכה אבל לא בפלוגתא במשמעות דורשין

פ"ק דחולין י"ח, ברב יהודא דאפילו ספיקי דגברי גרים, עיי"ש. ובספרי פ' שופטים, המחליף דברי ר' אליעזר בדברי ר' יהושע ודברי ר' יהושע בדברי ר' אליעזר, לומר על טמא טהור ועל טהור טמא, עובר משום לא תסיג גבול. והיינו דוקא לומר על טמא טהור וכו', אבל היכא דלא פליגי אלא במשמעות דורשין ליכא קפידא, כמבואר בשבועות י"ט דרב ששת מחליף דר"א לר"ע, עיי"ש.

חפ"י הנדפס על הגליון במס' קידושין ע"ש ר"י הזקן, נראה שאינו לר"י הזקן והנה בש"ס החדש דפוס ווילנא הדפיסו כמה פירושים מקדמונים, אבל רשמו שמות המחברים שלא בדקדוק. ולדוגמא, במס' קידושין קראו את הפירוש הנדפס על הגליון, על שם ר"י הזקן. והנה ר"י הזקן הוא ר"י בעל התוס', בן אחותו של ר"ת, וסיגנונו בתוס' ידוע, והמעין בפירוש הנדפס יראה כי אין זה סיגנונו של ר"י בעל התוס'. ועוד, הוא מביא תמיד את הרמב"ם והראב"ד, וגם את בעל ההשלמה, ואף כי ר"י הזקן ראה את ספרי הרמב"ם, כמבואר באגרת הרמב"ן לחכמי צרפת, אבל בפירושו בתוס' אינו מביא את הרמב"ם והראב"ד בשום מקום (והראב"ד בפירוש מס' תמיד מביא מתוס' ר' אלחנן בנו של ר"י הזקן, אלא שאפשר שהפירוש למס' תמיד אינו להראב"ד):

חפ"י הנדפס על גליון מס' ב"ב ע"ש רגמ"ה אפשר שכתבו רבינו אליקים הלוי תלמידיו. והנה יפלא מאד על הרשב"ם, שהיה מתלמידי רש"י, המביא תמיד מפירושי רבינו חננאל ואינו מביא בשום מקום מפירושי רגמ"ה, ובמקומות מספר שהוא מביא מרגמ"ה הוא מתשובותיו ולא מפירושיו, פ' יש נוחלין קי"ב, ובחזקת הבתים מ"ב². ונראה ברור שלא היה לפני הרשב"ם פירושי רגמ"ה לב"ב [אלא שבערוך ערך ארן העתיק מפירוש רגמ"ה לב"ב — קמ"ד — וכלשון העתקתו נמצא בפי' רגמ"ה לפנינו] ויש שם ט"ס בדברי הערוך ובמקום "שאינ הגדולים"

צ"ל "שהגדולים" וכן בערך ערף העתיק מפי' רגמ"ה לב"ב – כ"ה – והוא נמצא בפי' שלפנינו. ושמו י"ל שבמקום הזה העתיק המפרש מדברי רגמ"ה. ומצאתי בשו"ת הרא"ש, כלל פ"ה סי' י"א, וז"ל וכן כתב רבינו אליקים הלוי שפירש כל הגמרא בבא בתרא, וז"ל, השתא דייקי מהאי הילכתא, דפעושות מקחן מקח וכו' עיי"ש שהעתיק באורך לשונו של רבינו אליקים הלוי, וכל הדברים האלו נמצאו בפירוש שלפנינו כלשונו (אפשר שהוא רבינו אליקים, חותנו של ראב"ן, זקינו של הרא"ש, הובא ברא"ש שילהי ראש השנה, עיי"ש, והיה בימי רשב"ם):

אוצר החכמה

הפירוש הנדפס במס' כריתות ע"ש רגמ"ה ובמס' כריתות הדפיסו ג"כ את הפירוש ע"ש רגמ"ה, ובשו"ת הרשב"א, חלק רביעי סי' ק"ט, העתיק מפירוש"י פ' אמרו לו, דאי בעי מצי אמר להו נשאלתי על נדרי, כלומר תנאי היה בלבי בשעת נזירות ולא נתקיים התנאי וא"ל חכם דלא חלו כלל דאשתכח דלא הוי נזיר וכו' (עיין בכ"מ פ"ב מהל' שבועות בשם הראב"ד) ובפרש"י שלפנינו לא נמצאו הדברים האלו, אבל נמצא הלשון הזה בפירוש הנדפס ע"ש הרגמ"ה, וא"כ נראה שהיא מהדורה אח[ר]ת מפירוש"י. [מיהו ר"ב אשכנזי ייחסו לרבינו אליקים]:

כתבו האחרונים כי הפירוש למס' נזיר המיוחס לרש"י אינו מרש"י, אבל הראשונים העתיקו מפירוש זה כמה פעמים ע"ש פרש"י והוא, בחידושי רמב"ן ס"פ חזקת הבתים בשם פרש"י בנזיר ג"ד, אהא דתניא או בקבר, זה קבר שלפני הדיבור, ובשו"ת הרשב"א הנ"ל העתיק מפירוש"י ריש נזיר (ג' ע"ב), אילימא קידושא ואבדלתא, מושבע מה"ס הוא, הנמצא בפירוש שלפנינו, וגם המאירי שם הביא דברים אלו ע"ש גדולי הרבנים, וידוע שכונתו בזה תמיד לפירוש"י:

תשובות הרשב"א מס' תתכ"ט עד סי' תתע"ט איכותית הדפס ישירות מן החכמה תתע"ט אינן מהרשב"א אלא מקדמונים סי' תת"ס, ובאמת התשובות מס' תתכ"ט עד סי' תתע"ט אינן מהרשב"א כי אם ליקופים מקדמונים, ורובן מהר"מ מרוטנבורג, כמבואר להמעין שם:

חידושי מס' שבת שנדפסו ע"ש חידושי הר"ן
 חרין אינם להר"ן, וחידושי שבת הנדפסים בתוך
 הנדפסים בתוך חידושי הריטב"א הם
 באמת חידושי הר"ן
 ששמעתי מכ' מו"ר הג"ר רפאל שפירא זצ"ל מוואלאזין. ושמעתי מכ' הגה"צ ר'
 נפתלי זילברברג (שליט"א) [זצ"ל] מוורשא כי חידושי הריטב"א למס' שבת ישנן
 בכת"י, והוא ראה את הכת"י בהיותו בירושלים:

חידושי סוכה הנדפסים בחידושי הרשב"א
 אינם להרשב"א כי אם להריטב"א
 באבני מילואים (סי' כ"ה ס"ק ס') הקשה סתירה
 דברי הרשב"א אהרדי בענין מצות לאו ליהנות
 ניתנו, מדבריו בחידושי סוכה לדבריו בחידושי נדרים, ובאמת חידושי סוכה
 הנדפסים בתוך חידושי הרשב"א אינם להרשב"א כי אם להריטב"א כידוע,
 וחידוש גדול על הגאון בעל אבני מילואים שנעלמה ממנו ידיעה פשוטה כזאת:

חידושי כתובות הנדפסים בחידושי
 הרשב"א אינם להרשב"א כי אם להרמב"ן
 חידושי כתובות הנדפסים בתוך חידושי
 הרשב"א אינם להרשב"א כי אם להרמב"ן
 [שו"ר שכ"כ בשם הגדולים]. דבר זה נראה לעין לכל הבקי בסגנון שני רבותינו
 אלו. ולדוגמא אזכיר דבר אחד, כי הרמב"ן דרכו תמיד כשמביא דברי הרי"ף
 לכתוב עליו "רבינו הגדול", והרשב"א כותב "רבינו אלפסי", ובחידושים הנ"ל
 כותב על הרי"ף "רבינו הגדול". עוד שמעתי מכ' הג"ר אהרן קטלר שליט"א
 הר"מ בקלצק, כי ידוע שהרשב"א מביא תמיד בחידושו את דברי הרמב"ן,
 ובחידושי כתובות אינו נזכר הרמב"ן אף פעם אחד. ובאמת אינו צריך לשום
 ראיה, כי הדבר מפורש בשיטה מקובצת למס' כתובות, אשר בכל מקום שהוא
 מעתיק דברי הרמב"ן הם נמצאים בחידושים הנ"ל אות באות, ובמקום שהוא
 מעתיק דברי הרשב"א אינם נמצאים כלל בחידושים אשר לפנינו ונראה מזה כי
 חידושי הרשב"א לכתובות נמצאים בכת"י ולא נדפסו מעולם:

חידושי מנחות שנדפסו ע"ש הרשב"א
 אינם כלל להרשב"א
 חידושי מנחות שנדפסו ע"ש הרשב"א אינם
 כלל להרשב"א, כנראה לעין. ושמעתי מכ'
 רבינו בעל חפץ חיים (שליט"א) [זצ"ל] כי מסגנונו נראה שהוא תוס' רי"ד, כי
 הוא מעתיק דברי רש"י בשם "לשון המורה" וזהו דרכו בתוס' רי"ד. ובשם הגאון
 ר' יהושע ז"ל מקוטנא אומרים כי הרשב"א הזה הוא ר' שלמה בר' אברהם מן
 ההר. רבו של רבינו יונה:

[הוצאת חסידים]

חידושי הר"ן לסנהדרין אינו מהר"ן בחידושי הר"ן לסנהדרין, הנה סיגנונו אינו אלא מאוחר ממנו
 כסיגנונו של הר"ן, אלא דבאסיפת זקנים למס'
 כתובות העתיק כמה פעמים מחידושים הנ"ל בשם חידושי הר"ן, ומי כמוהו בקי
 בכל דברי הראשונים. אבל מצאנו בחידושים פ' זה בורר גבי בא בעל החלום,
 שכתב על דברי הרשב"א "והר"ן ז"ל חולק עליו וכדאיתא בפ"ק דנדרים",
 ומבואר שבעל החידושים הזה אינו הר"ן אלא מאוחר ממנו. וכן נראה, כי בדברי
 הר"ן אינו מצוי כלל שיביא את המאירי, ובחידושי סנהדרין מביא מדברי המאירי:

[הוצאת חסידים]

מת ביוה"כ⁴

[הוצאת חסידים]

[אוצר החכמה]

כתב רבינו שרירא גאון באגרתו: ורובא דרבנן סבוראי שכיבו בשנים מועטות וכו'
 בשנת תתט"ו שכיב רבנא סמא בריה דרב יהודאי, בסיון וכו' ובהך בשבא דהוא
 ארבע באדר שנת תתי"ז שכיב רב אחאי בר רב הונא ובניסן דשתא דא שכיב רב
 רחומי וכו' ובשנת תתי"ז שכיב רב שמואל בר אהודא דמן פומבדיתא ובאדר שכיב
 רבינא בר אמוציא ובשנת תתי"ט שכיב רב הונא ריש גלותא ובשנת תתכ"ב ביום
 כפור הוה זעפא ושכיב רב אחאי בריה דרבה בר אבוה ובשנת תתכ"ו שכיבו רב
 תחנא ומר זוטרא בני רב חיננא, עכ"ל. הנה בכל הנפטרים כתב רק "שכיב"
 ובפטירת רב אחאי כתב "הוה זעפא" והדברים סתומים איזה זעף היה בזה יותר
 מבכל הנפטרים.

ונראה כוונת הגאון להמבואר בכתובות ק"ג מת בערב יוה"כ פ' סימן רע לו,
 מת במוצאי יוה"כ סימן יפה לו שמחלו עונותיו, ולא נתפרש בגמ' במת ביוה"כ פ'
 עצמו מהו אם הוא סימן רע או סימן יפה. אבל זהו תלוי במה שנחלקו הראשונים
 (בספ"ג) [בספ"ק] דשבועות (ובפ"ג) [ובפ"ד] דכריתות, אם יוה"כ מכפר בכל שעה
 או שאינו מכפר אלא בסוף היום. ובחידושי הרמב"ן (ספ"ג) [ספ"ק] דשבועות [י"ג
 ע"ב] הביא דפליגי אמוראי בזה בירושלמי. ובפ' ספק אכל — [כריתות] י"ח —
 א"ל אביי ומאן לימא לן דיוה"כ פ' בכל שעתא מכפר דילמא כל יומא מאורתא.

ודעת הגאון כהסוברים דאין יוה"כ פ' מכפר אלא בסוף היום, וא"כ המת
 ביוה"כ סימן רע לו ויהא זה גנות ח"ו להנפטר שמת ביוה"כ, ובכדי שלא לפגוע
 בכבוד הנפטר גזר הגאון והוסיף "הוה זעפא", היינו שהיה בזה עידן ריתחא
 בעולם, והנפטר נתפס בעוון הדור ולא היה ראוי לכך בשביל עצמו.